

מורנו, למה לא השבת לעני הזה דבר? אמר להם: שמעתי כל מה שאמר והקשבתי לו, אבל הוא רשע לפני, ואינו כדאי לעשות רצונו, שהרי אמרו לו ולחבריו פעמים רבות משמי שלא יהיה רעים, ויבאו לפני ואעשה עמהם טוב, ולא השגיחו בי. כעת איני משגיח בהם.

כך הקדוש ברוך הוא - קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת, ושומע להם, אבל למי שהוא עושה רצונו, לזה כתוב (ס) רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם.

אמר רבי חלבו אמר רב הונא, ממי אתה למד? ממשה רבנו עליו השלום, שכתוב (שמות א) ובמה יודע אפוא פי מצאתי חן בעיניך אני ועמך. אמר משה: רבוננו של עולם, אין אנו צריכים למלאך, ולא לשרף, ולא לשר. שאיזה שנוי יהיה לנו מן האמות? להם שר - ולנו שר, אבל ונפלינו אני ועמך וגו'. ובמה יודע אפוא פי מצאתי חן בעיניך הלוא בלכתך עמנו, אתה ולא שר.

אמר רבי יהודה, מה היתה דעתו של משה שלא קבל את המלאך? אלא, אמר משה, אני יודע על ישראל שהם רשעים וקשי ערף, אלמלא הם יתמסרו למלאך, וכל שכן מי שהוא מדת הדין, לא ישאר משונאי ישראל שריד ופליט.

שאמר רבי יהודה, בכל מקום ה' מדת הרחמים. אמר משה: רבוננו של עולם, אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך, ועתה, (שם לד) אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו, שהוא מדת הרחמים.

אתיבת להאי מספינא מדעם, אמר להו, שמעית כל מה דאמר, ואציתית ליה, אבל הוא חייבא קמאי, וליתוהי כדאי למעבד רעותיה, דהא אמרו ליה ולחברוהי זמנין סגיאיין מן שמי, דלא יהוון בישין, וייתון קמאי ואעביד עמהון טבא, ולא אשגחו בי, כען לית אנא משגח בהון.

כך הוא הקדוש ברוך הוא, (ס) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת, ושומע להם. אבל למי שהוא עושה רצונו, להאי כתיב, רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם.

אמר רבי חלבו אמר רב הונא, ממי אתה למד, ממשה רבנו עליו השלום. דכתיב (שמות

לג טו) ובמה יודע אפוא פי מצאתי חן בעיניך אני ועמך. אמר משה, רבוננו של עולם לית אנן צריכין למלאך, ולא לשרף, ולא לשר, דמאי שינויאי יהא לנא מן האומות, להם שר, ולנו שר, אבל ונפלינו אני ועמך וגו', ובמה יודע אפוא פי מצאתי חן בעיניך הלא בלכתך עמנו, אתה ולא שר.

אמר רבי יהודה, מאי הוה דעתיה דמשה דלא קביל ליה למלאכא. אלא, אמר משה ידענא בהון בישראל, דאינון חייבייא וקשי קדל, אלמלי יתמסרון למלאכא, וכל שכן למי שהוא מדת הדין, לא ישתייר משנאיהון דישראל שריד ופליט.

דאמר רבי יהודה, בכל מקום ה' מדת רחמים. אמר משה, רבוננו של עולם, אתה אמרת שמצאתי חן בעיניך. (שמות לד ט) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך ילך נא אדני בקרבנו, דהוא מדת רחמים.

אָמַר לוֹ, לָמָּה? אָמַר לוֹ, כִּי עַם קָשָׁה עֲרַף הוּא וְסִלְחָתָּ. יִשְׂרָאֵל סָרְבָנִים טָרְחָנִים הֵם, פִּינּוֹן שְׁחוּטָאִים, יֵשׁ בְּיַד הַמְּלָאָךְ לַעֲשׂוֹת דִּין וְלֹא לַעֲשׂוֹת סְלִיחָה וּמְחִילָה, אֲבָל אַתָּה רַחוּם וְחַנוּן, הֵיכָלֶת וְהַכַּח בָּךְ, וְרַחֲמֶיךָ רַבִּים, וְסִלְחָתְךָ לַעֲוֹנָנוּ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ. מַה שְּׂאִין רְשׁוּת לְשׁוּם מְלָאָךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲצֵל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שיר ה) פִּתְחֵי לִי - פִּתַּח שֶׁל תְּשׁוּבָה, לְמַעַן תִּזְכְּי לְכָל טוֹב שֶׁבַעוֹלָם. שְׂרָאֵשִׁי נִמְלָא טַל - זֶהוּ רֵאשׁ הָעוֹלָם. קְנוּצוֹתֵי רְסִיִּסֵי לִילָה - זֶהוּ קִצֵּה הָעוֹלָם. כְּלוּמַר, רֵאשׁ הָעוֹלָם וְקִצְהוּ מְלֵאתֵי כָּל טוֹב בְּשִׁבְלֶיךָ, וְלֹא פִתְחָתְךָ לִי בְּאוֹתוֹ זְמַן. וְלֹא אַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁהֲצִיק לָהּ, מַה כְּתוּב? (סו) קָמְתִי אֲנִי לַפְתַּח לְדוּדֵי וְדוּדֵי חֲמַק עֲבָר נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוּ.

דָּבָר אַחֵר, קָמְתִי אֲנִי לַפְתַּח לְדוּדֵי - זוֹ הִיא הַנְּשֻׁמָּה אֲצֵל הַגּוֹף, בְּעוֹד שֶׁהַנְּשֻׁמָּה בַּגּוֹף, אֵינָם רוֹצִים לְהַעִיר דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה. אָמַר רַבִּי פְּנִיחָס, בְּשַׁעֲהַ שֶׁהַנְּשֻׁמָּה רוֹצֵה לְצֵאת מִן הַגּוֹף, מִתְחַרְטֶת לָמָּה לֹא שָׁבָה בְּתְשׁוּבָה עַד שֶׁיִּצְאָה מִן הַגּוֹף, וְנִשְׁאַר הַגּוֹף כְּכֹלֵי אֵין חֲפִץ בּוֹ.

וְאָמַר רַבִּי פְּנִיחָס, כָּל שֶׁבַעַת הַיָּמִים נִפְשׁוּ מִתְּאַבְּלָת עָלָיו וְאוֹמְרָת, קָמְתִי אֲנִי לַפְתַּח לְדוּדֵי. תִּדַע לָךְ, בְּעוֹד שֶׁהַנְּשֻׁמָּה בַּגּוֹף וְהַגּוֹף עוֹמֵד בְּכַח, הִיא תְּשׁוּבָה מְעֻלָּה, וְלֹא בְּשַׁעֲהַ שְׂאִינוּ יְכוּלִּים. כִּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי פְּנִיחָס, מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוּמָה? לְאָדָם הָעוֹמֵד עַל שְׁלֻחָנוּ וְהִיא רָעֵב וְתֹאֵב לְאָכֵל, וּבְעוֹד שֶׁהִיא אוֹכֵל, עֹמֵד עָנִי עַל הַפֶּתַח. שְׂאֵל מִמֶּנּוּ לְהֵאָכִילוֹ, וְלֹא

אָמַר לִיהִ לָמָּה. אָמַר לִיהִ כִּי עַם קָשָׁה עֲרַף הוּא וְסִלְחָתָּ. יִשְׂרָאֵל סָרְבָנִים טָרְחָנִים הֵם, פִּינּוֹן שְׁחוּטָאִים יֵשׁ בְּיַד הַמְּלָאָךְ לַעֲשׂוֹת דִּין, וְלֹא לַעֲשׂוֹת סְלִיחָה וּמְחִילָה. אֲבָל אַתָּה רַחוּם וְחַנוּן, הֵיכָלֶת וְהַכַּח בָּךְ, וְרַחֲמֶיךָ רַבִּים, וְסִלְחָתְךָ לַעֲוֹנָנוּ וְלַחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ. מַה שְּׂאִין רְשׁוּת לְשׁוּם מְלָאָךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲצֵל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הִדָּא הוּא דְכָתִיב, (שה"ש ה ב) פִּתְחֵי לִי, פִּתַּח שֶׁל תְּשׁוּבָה, לְמַעַן תִּזְכְּי לְכָל טוֹב שֶׁבַעוֹלָם. שְׂרָאֵשִׁי נִמְלָא טַל, זֶהוּ רֵאשׁ הָעוֹלָם. קְנוּצוֹתֵי רְסִיִּסֵי לִילָה, זֶהוּ קִצֵּה הָעוֹלָם. כְּלוּמַר, רֵאשׁ הָעוֹלָם וְקִצְהוּ מְלֵאתֵי כָּל טוֹב בְּשִׁבְלֶיךָ, וְלֹא פִתְחָתְךָ לִי בְּאוֹתוֹ זְמַן. וְלֹא אַחֵר כֵּן כְּשֶׁהֲצִיק לָהּ מַה כְּתִיב, (שם ה) קָמְתִי אֲנִי לַפְתַּח לְדוּדֵי וְדוּדֵי חֲמַק עֲבָר נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוּ.

דָּבָר אַחֵר, קָמְתִי אֲנִי לַפְתַּח לְדוּדֵי, זוֹ הִיא הַנְּשֻׁמָּה אֲצֵל הַגּוֹף, בְּעוֹד שֶׁהַנְּשֻׁמָּה בַּגּוֹף, אֵינָם רוֹצִים לְהַעִיר דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה. אָמַר רַבִּי פְּנִיחָס, בְּשַׁעֲהַ שֶׁהַנְּשֻׁמָּה רוֹצֵה לְצֵאת מִן הַגּוֹף, מִתְחַרְטֶת לָמָּה לֹא שָׁבָה בְּתְשׁוּבָה עַד שֶׁיִּצְאָה מִן הַגּוֹף, וְנִשְׁאַר הַגּוֹף כְּכֹלֵי אֵין חֲפִץ בּוֹ.

וְאָמַר רַבִּי פְּנִיחָס, כָּל שֶׁבַעַת הַיָּמִים נִפְשׁוּ מִתְּאַבְּלָת עָלָיו וְאוֹמְרָת, קָמְתִי אֲנִי לַפְתַּח לְדוּדֵי. תִּדַע לָךְ, בְּעוֹד שֶׁהַנְּשֻׁמָּה בַּגּוֹף, וְהַגּוֹף עוֹמֵד בְּכַח, הִיא תְּשׁוּבָה מְעֻלָּיִיתָא, וְלֹא בְּשַׁעֲתָא דְּלֹא יְכוּלִּים.

כְּדָאֵמַר רַבִּי פְּנִיחָס, מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוּמָה, לְאָדָם הָעוֹמֵד עַל שְׁלֻחָנוּ, וְהִיא רָעֵב וְתֹאֵב לְאָכֵל, וּבְעוֹד שֶׁהִיא אוֹכֵל, עֹמֵד עָנִי

החזיר לו פנים. הִלֵּךְ אוֹתוֹ הֶעֱנִי
בפּחֵי נַפְשׁוֹ.

רֵאֲחֵר שְׁעָה הִגִּישׁוּ עוֹד לְפָנָיו
לֶאֱכֹל, הִיָּה בִטְנוֹ מְלֵא מִכֹּל. כִּיִּזְנוּ
שָׂרָאָה שְׂאִינֵי וְכֹל לֶאֱכֹל עוֹד,
אָמַר: תָּנוּ לוֹ לְזֶה הֶעֱנִי. הִיָּה חָכֵם
אֶחָד עוֹמֵד עָלָיו, אָמַר לוֹ: שׁוּטָה,
אֵלּוּ יִכְלַת לֶאֱכֹל לֹא נִתְּתָ לּוֹ, עֲתָה
שְׂאִין בָּךְ כַּח לֶאֱכֹל יוֹתֵר, אֲתָה
נוֹתֵנוּ לְעֵנִי?!

כִּךְ הוּא הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה -
הוֹלֵךְ בַּהֲבָלָיו רָעֵב לֶאֱכֹל
וּלְהַרְוִיחַ מִמּוֹן. בָּא הֶעֱנִי, שֶׁהוּא
הַיֵּצֵר הַטּוֹב, וְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ בְּבִקְשָׁה
שִׁיחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה וְלַעֲסוֹק בְּתוֹרָה,
וְאֵינֵנו רֹצֵחַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָעֵב
יוֹתֵר לְהַרְוִיחַ מִמּוֹן.

רֵאֲחֵר זְמַן תּוֹפְסִים אוֹתוֹ בְּקוֹלָר.
כְּשֶׁרֹאָה שְׂאִינֵי וְכֹל לְהַרְוִיחַ
יוֹתֵר, אוֹמֵר אַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה, שְׂמָא
יִתְּנוּ לוֹ שְׁעָה לְכַף אוֹ שְׂמָא לֹא
יִתְּנוּ לוֹ. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא: שׁוּטָה, עֲכָשׁוּ שְׂאִינְךָ וְכֹל
עוֹד לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר אֲתָה אוֹמֵר
אַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה?! שְׂאֵלוֹ הֵייתָ
יְכֹל לְהַרְוִיחַ עוֹד, לֹא הֵייתָ חוֹזֵר
בְּתִשׁוּבָה. בְּעוֹדוֹ כִּף יִצְאָתָ
נִשְׁמָתוֹ.

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא, הַגְּדוֹל שְׂמֵן
הַחֲבָרִים הִיָּה אֲלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה,
וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת לְחֲזוֹר
בְּתִשׁוּבָה. שִׁיצָא הַקּוֹל הַהוּא
וְאָמַר: בְּשְׁעָה שֶׁהֵייתָ מֵת, כָּל
הַדְּרָכִים וְהַשְּׂבִילִים מְלֻמְעָלָה
וּמְלֻמְטָה יִסְתַּתְּמוּן מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ
שֶׁלֹּא יָבֵא לְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, לְמָה לָנוּ כָּל זֶה?
(קהלת יב, א) וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ כּוֹ
עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הַרְעָה.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבְּה אַחִיו.
(בראשית יד.) רַבִּי אַבְרָם פָּתַח, כִּנְגֵד
יֵצֵר הָרַע כְּמוֹ שְׂנוֹזְכָר לְמַעְלָה. הַרִי
שְׂנִינֵנו, כִּיִּזְנוּ שְׂנוֹפְרֵד יֵצֵר הָרַע מִן
הַגּוֹף שֶׁל הַצַּדִּיק, לְאִיזָה מְקוֹם

עַל הַפֶּתַח, שְׂאֵל מִמֶּנּוּ לְהֶאֱכִילוֹ, וְלֹא הִחֲזִיר
לוֹ פָּנִים, הִלֵּךְ אוֹתוֹ הֶעֱנִי בְּפִחֵי נַפְשׁוֹ.

רֵאֲחֵר שְׁעָה, הִגִּישׁוּ עוֹד לְפָנָיו לֶאֱכֹל, הִיָּה
בִטְנוֹ מְלֵא מִכֹּל, כִּיִּזְנוּ שָׂרָאָה שְׂאִינֵנו
יְכֹל לֶאֱכֹל עוֹד, אָמַר תָּנוּ לוֹ לְזֶה הֶעֱנִי. הִיָּה
חָכֵם אֶחָד עוֹמֵד עָלָיו, אָמַר לִיָּה, שׁוּטָה, אֵלּוּ
יִכְלַת לֶאֱכֹל לֹא נִתְּתָ לּוֹ, עֲתָה שְׂאִין בָּךְ כַּח
לֶאֱכֹל יוֹתֵר אֲתָה נוֹתֵנוּ לְעֵנִי.

כִּךְ הוּא הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוֹלֵךְ בַּהֲבָלָיו
רָעֵב לֶאֱכֹל וּלְהַרְוִיחַ מִמּוֹן, בָּא הֶעֱנִי
שֶׁהוּא הַיֵּצֵר הַטּוֹב, וְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ בְּבִקְשָׁה
שִׁיחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה וְלַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, וְאֵינֵנו מַחֲזִיר
לוֹ פָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָעֵב יוֹתֵר לְהַרְוִיחַ מִמּוֹן.

רֵאֲחֵר זְמַן תּוֹפְסִין אוֹתוֹ בְּקוֹלָר, כְּשֶׁרֹאָה
שְׂאִינֵנו יְכֹל לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר, אוֹמֵר
אַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה. שְׂמָא יִתְּנוּ לוֹ שְׁעָה לְכַף, אוֹ
שְׂמָא לֹא יִתְּנוּ לוֹ. אָמַר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שׁוּטָה עֲכָשׁוּ שְׂאִינְךָ וְכֹל עוֹד לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר
אֲתָ אוֹמֵר אַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה, דְּאֵלוֹ הֵייתָ יְכֹל
לְהַרְוִיחַ עוֹד לֹא הֵייתָ חוֹזֵר בְּתִשׁוּבָה, בְּעוֹדוֹ
כִּף יִצְאָתָ נִשְׁמָתוֹ.

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא, רַב דְּמֵן חֲבַרְיָא אֲלִישֶׁע בֶּן
אַבוּיָה הוּא, וְלֹא יָהִבוּ לִיָּה רְשׁוֹתָא
לְמַהֲדַר בְּתִשׁוּבָה, דְּנִפְקָא הַהוּא קָלָא, וְאָמַר
בְּשַׁעְתָּא דְהוּא מֵת, כָּל אוֹרְחִין וְשְׂבִילִין
מְלַעִילָא וּמְלַרַע יִסְתַּתְּמוּן מֵהַהוּא גְּבַרָא, דְּלֹא
יִיתִי לְעֵלְמָא דְאַתִּי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי,
לְמָה לָן פּוֹלֵי הָאִי, (קהלת יב א) וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךָ
וּגוֹ' עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הַרְעָה.

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבְּה אַחִיו. רַבִּי אַבְרָם
פָּתַח, כִּנְגֵד יֵצֵר הָרַע כְּדֹאִיתָא לְעִיל.

הָא תְּנִינֵנו, כִּיִּזְנוּ שְׂנוֹפְרֵד יֵצֵר (דף לא ע"ב)
הָרַע מִן הַגּוֹף שֶׁל צַדִּיק לְאִיזָה מְקוֹם